
ORALITAT, GRAMÀTICA I PRAGMÀTICA

Malgrat els enormes canvis que s'han produït en la lingüística sincrònica al llarg del segle xx, la gramàtica –les gramàtiques– continua essent, fonamentalment, una descripció de l'escrit, amb pinzellades més o menys esparses o poc sistemàtiques dedicades a la llengua oral. L'oralitat, tanmateix, guanya espai en l'ús lingüístic amb el pas del que s'ha denominat galàxia Gutenberg a la galàxia Internet, i fins i tot arriba a manifestar-se per mitjans escrits, com en el cas del xat. Calen, doncs, estudis centrats en l'oralitat i que tinguen en compte les semblances i sobretot les diferències amb l'escrit.

Aquest monogràfic presenta algunes aportacions en aquesta línia, la qual cosa duu inevitablement a anar més enllà de la gramàtica, *stricto sensu*, i endinsar-nos en el món apassionant i difús de la pragmàtica: l'oralitat és difícil d'explicar sense referències a l'ús lingüístic, als condicionants lingüístics i extralingüístics que interactuen amb la cadena lingüística, com mostren els treballs ací arreplegats. El primer article, «Gramàtica, interacció i organització informativa en el discurs oral» de Josep M. Castellà, ens planteja alguns problemes generals del concepte i l'estudi de l'oralitat i se centra en aspectes destacables de la gramàtica de l'oral: parteix de la qüestió de la segmentació en unitats bàsiques (que no són les oracions sinó les unitats tonals) i de la progressió informativa, basada en un nucli remàtic; a continuació, analitza amb detall alguns aspectes sintàctics: l'estil verbal (en relació amb les diferències en la freqüència de les categories gramaticals bàsiques en oral i escrit), la subordinació i la connexió textual.

A continuació, tenim dos articles íntimament relacionats que, partint de la primerenca descripció del col·loquial català feta per Lluís Payrató (*Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*, València, Universitat de València, 1988), analitzen els trets d'oralitat informal en dos gèneres relativament nous: les comèdies de

situació televisives i els xats. Anna Matamala, en «Del guió a la pantalla: trets de l'oralitat col·loquial en la ficció televisiva», estudia l'oralitat ficcionalitzada en comèdies de situació de producció pròpia («Plats Bruts» i «Jet Lag») i doblades de l'anglès («Normal, Ohio», «Coupling»), i mostra la distància entre l'oralitat espontània i l'oralitat recreada, d'una banda, i la incidència que la traducció i fins i tot la interpretació dels actors de doblatge té en la naturalitat d'un gènere que pretén una versemblança d'oralitat espontània. Seguint el plantejament de Matamala, i amb l'objectiu de poder establir una comparació entre els dos gèneres, Marta Torres estudia des de la mateixa òptica les «Marques d'oralitat en els xats», un altre gènere «híbrid», ja que es manifesta en l'escrit però segueix les normes de l'oralitat espontània. Torres mostra com l'oralitat s'inscriu en l'escriptura dins del marc del que, de fet, és un nou canal, el telemàtic. A diferència de les sèries, en aquest cas, l'espontaneïtat és intrínseca, i no imitada. La comparació entre xats i sèries de televisió duu a concloure que en ambdós casos hi ha trets típics del col·loquial i de l'oralitat i, de fet, encara més en els xats, malgrat vehicular-se per escrit, que en les comèdies de situació.

Tanquen el monogràfic dos estudis dedicats a fenòmens concrets: l'ús de la dixi de persona i la posició dels connectors, estudis que tenen molt en compte l'aportació i el marc teòric de J. M. Castellà. En «La dixi de persona en el discurs acadèmic oral en català», Neus Nogué analitza les funcions de les expressions díctiques de persona en la classe magistral i conclou que permeten justificar la consideració d'aquest gènere com a intermediari entre la conversa i la prosa acadèmica. Òscar Bladas, en «Posició i funció dels connectors *a més* (*a més*), *però* i *doncs* en català escrit i oral», estudia, a partir de tres casos molt freqüents en la interacció oral (*a més*, *però*, *doncs*), la posició i l'ús dels connectors parentètics en un corpus oral monològic i les funcions que assumeixen en relació amb una cohesió textual que segueix paràmetres diferents de l'escrit. En tots dos articles, l'anàlisi de l'ús oral es compara amb corpus paral·lels: de conversa col·loquial, d'una banda, i de prosa acadèmica escrita, de l'altra, en el cas de Nogué, i de premsa escrita en el cas de Bladas. La comparació permet establir de manera més clara els trets que són propis de l'oralitat i la interacció entre oralitat i grau de formalitat.

Aquestes aproximacions a alguns aspectes de la gramàtica de l'oral posen de manifest que l'oblit secular que ha patit la llengua oral des d'una perspectiva gramatical no és fortuït. A banda de la dificultat real d'obtenir corpus oral i de treballar-hi, l'estudi de l'oralitat topa amb dificultats com ara la interacció entre canal i registre: l'oralitat es relaciona amb la informalitat i l'escriptura amb la formalitat. Així és en molts casos; però el fet és que sovint ens podem preguntar, lícitament, si estem descrivint característiques de l'oralitat o bé de la informalitat o si, quan parlem d'oral formal, no estem fent una descripció, al capdavall, d'un escrit oralitzat.

Tot amb tot, és un fet constatable que les correlacions dicotòmiques que afecten el tàndem canal-registre tendeixen a trencar-se i fondre's. En aquest monogràfic, com hem anunciat, veurem recerques que s'aproximen a una gran diversitat d'oralitats, sense ni tan sols aproximar-se a la gran varietat que existeix en l'ús lingüístic real: si Matamala s'ocupa d'un oral ficcionalitzat, que pren com a base un guió escrit «per ser dit com si no fos escrit», i Torres estudia un escrit amb característiques d'oral informal (el xat), Castellà –i amb ell Nogué, que parteix del seu corpus– compara conversa, classe magistral i prosa acadèmica, com a fites dins d'un continu des de l'oralitat prototípica a l'escriptura més «pura», i Bladas, finalment, contraposa un oral també monològic però menys formal a un escrit estàndard, com el de la premsa escrita.

Comprovarem, doncs, que hi ha diversos factors textuais i contextuals que condicionen la gramàtica de l'oral. Comprovarem, en fi, que queda molt a estudiar i a dir sobre la gramàtica de l'oralitat i que només considerant gramàtica i pragmàtica podem arribar a fer-nos una idea aproximada de com funciona el mode de comunicació més primari entre els humans.

M. JOSEP CUENCA
Universitat de València